

HEGEDÜS ANDRÁS A magyarországi szociológiáról

A szociológia — mint önálló tudomány — a kelet-európai országokban, később és más társadalmi-politikai helyzetben lépett fel, mint a gyorsabban iparosodó és a kapitalista viszonyok kifejlődése tekintetében is előbbretartó Nyugat-Európában, vagy az Amerikai Egyesült Államokban.

Magyarországon e tudomány közvetlenül a századfordulót követően a polgári radikális mozgalom kezdeményezésére fejlődött ki, s lényegében haladó célokat szolgált. Szabó Ervin, Jászi Oszkár, Braun Róbert s társaik azért akarták Magyarországon a szociológiát kifejleszteni, hogy ezzel az akkor kibontakozó, alapjában haladó jellegű politikai harchoz nyújtsanak segítséget. Tudományos eszközökkel kívánták annak a társadalomképnek a tarthatatlanságát bebizonyítani, amit a félféudális Magyarország hivatalosan elismert akadémiai és professzori körei formáltak ki, tudva vagy tudatlanul, de reakciós politikai célok szolgálatában.

A magyarországi 1919-es első proletárforradalom alatt elrendelték a szociológia nemcsak főiskolai, hanem középiskolai oktatását is, de bukása után — művelőinek jelentős baloldali politikai szerepe miatt — ez a tudomány a Horthy-rendszer hivatalos körei előtt kompromittálódott. A szociológiát elítélő álláspont mint az uralkodó ideológia szerves része rányomta a maga bélyegét úgyszólván az egész magyar értelmiségi közvéleményre. Nem utolsósorban éppen ez a magyarázata annak, hogy a 30-as évek elején kibontakozó haladó társadalmi mozgalmak nem a szociológia hagyományos iskoláinak eszközeihez nyúltak, hanem a korokban kifejlődő empirikus társadalomstatisztikai irányzat, a szociográfia módszereit igyekeztek felhasználni, és főleg irodalmi-szociográfiai művekkel léptek a színre.

A szociográfia eszközához a harmincas években elsősorban nem a társadalomtudományok szaktudósai nyúltak, hanem olyan írók, akik nem tudták elfogadni azt, hogy a „művészet intuitív felismerés“ (Benedetto Croce), hanem sokoldalúan, az irodalom és a tudomány eszközeit egyaránt használva igyekeztek megérteni és műveikben megeleveníteni a magyar társadalmi valóságot. Ez az igény különösen kifejező módon jelentkezett a népi írók műveiben, akik sajátos irodalom-szociográfiai műfajt formáltak ki, s ennek nagyon jelentős, máig is tartó társadalmi megbecsülést szereztek. Céljukul a falu társadalmának újralfelfedezését tűzték ki, mégpedig nem magáért a puszta megismerésért, hanem az általuk különböző módon elképzelt változtatás határozott szándékával.

A harmincas évek falukutató irodalmi tradíciói nagy szerepet játszanak napjainkban is. Az utóbbi tíz évben a társadalmi valóság teljesebb megismerésére irányuló szándék újra nagyon termékeny és sokoldalú irodalmi szociográfiai irányzatot bontakoztatott ki, ami egész kulturális életünkben érezteti a hatását. Ez az irodalmi tevékenység társadalmi gyökereit illetően egy töről fakad a „tudományos“ szociológiával.

A szociológia és a szocialista társadalom önbírálata

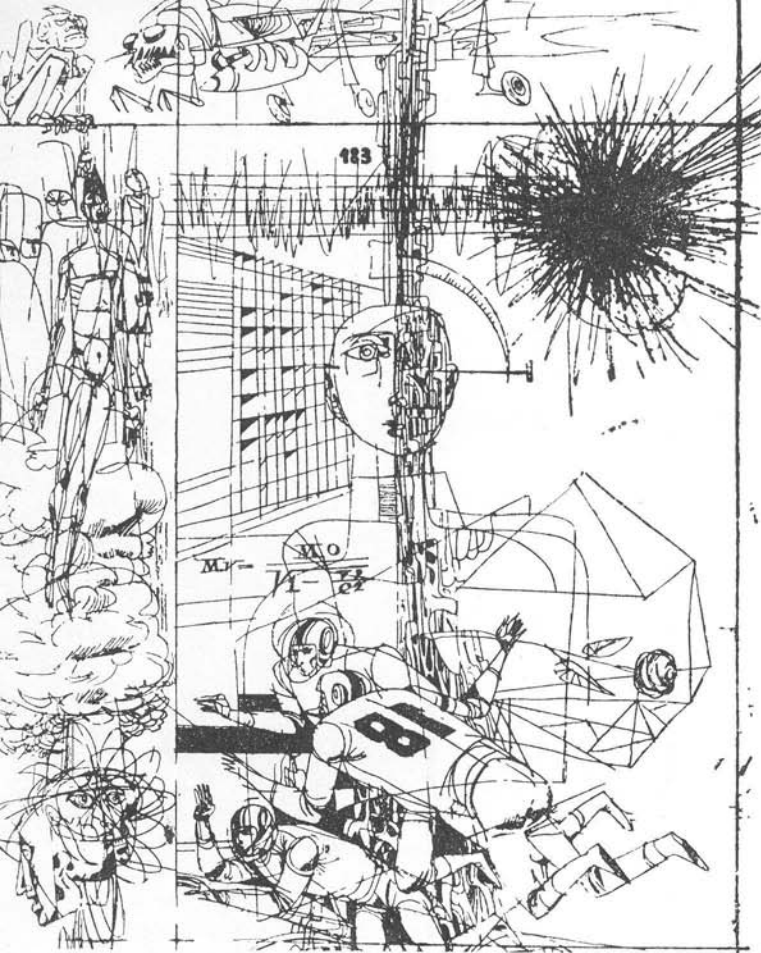
A szocialista társadalmak kialakulásának kezdeti szakaszában azonban sem a szociográfia, sem a szociológia nem fejlődhetett tovább. Mi sem lenne azonban nagyobb hiba, mint az, ha ezt az állapotot valamilyen egyes személyektől eredő,

1. Lakner László: Ablakok

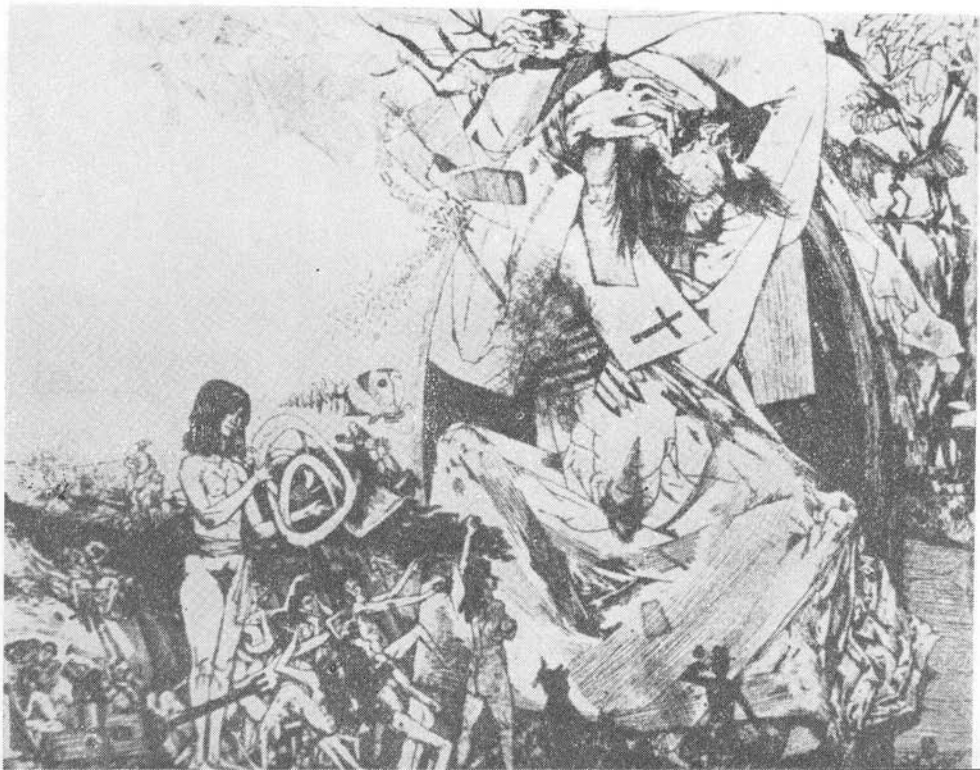
2. Gyémánt László: Emlékek ébredése

1. Kass János:
Madách-
illusztráció

2. Kondor Béla:
Szent Antal
megkísértése

szubjektív hibának fognánk fel, de az sem vallana valamilyen magasabb fokú társadalomtudományi gondolkodásra, ha ezt a szocialista társadalmi rendszer sajátoságaiból vezetnők le. Hiszen mind az egyik, mind a másik megközelítés eltekint a társadalmi fejlődés történelmi analízisétől.

A szocialista országokban a tudományos megismeréssel és a társadalmi valósággal egyaránt konfrontációban levő marxista szociológia kifejlődésének — amelynek az elmúlt évtizedben tanúi lehettünk — éppúgy objektív társadalmi alapjai vannak, mint az ideológia említett elzárkózásának a tudomány eredményeitől és a mindennapi valóság tényeitől. A változás lényege, hogy az európai szocialista társadalmakban megérett a lehetősége és egyben a szükségszerűsége a társadalom belső analízisének.

Az európai szocialista országokban e szocialista viszonyok önanalízisének az egyik legsajátosabb és leginkább szembevetendő jelensége éppen a kialakult társadalmi viszonyokkal, a „mával“ foglalkozó „társadalomtudományoknak“ a megjelenése, illetve ezek reális társadalmi funkciójának a „hivatalos“ elismerése. Ezzel tulajdonképpen befejeződött az a szakasz, amikor egyedül az irodalom jelent meg úgy, mint amely a kialakult illúziókkal szemben képes a tényleges problémáknak a társadalom „színpadára“ vitelére.

Éppen ebben az összefüggésben játszik figyelmet felkeltő szerepet az elmúlt évtizedben a szocialista országokban kifejlődő szociológia, amely a múltban oly sok vitára adott és minden bizonnyal a jövőben is ad majd alkalmat. A szociológia — a ma kérdéseivel foglalkozó társadalomtudományokkal egyetemben — az európai szocialista országok fejlődésének abban a szakaszában kezdett a tudományos életben szerepet kapni, vagy más szóval „polgárjogot“ nyerni, amikor ezekben az új társadalmi-gazdasági rendszerekben társadalmi realitássá vált saját viszonyaik elemzése.

A mával foglalkozó társadalomtudományok és ezen belül nem utolsósorban a szociológia felvetette vitákat is csak ezekben az összefüggésekben lehet helyesen értelmezni. A szociológia, amint ezt a tudomány egész eddigi fejlődése igazolja, részben úgy jelenik meg, mint a szocializmus önbírálatának sajátos terméke, részben pedig mint a társadalomtudományok közül a legjellegzetesebb olyan tudományág, amely a társadalom önismeretének és a társadalmi viszonyok reális analízisének a legközvetlenebb tudományos eszköze. A szociológia tehát a szocialista társadalom fejlődése ez új szakaszának egyszerre terméke és egyben egyik előbbrevivő eszköze.

A szociológia társadalmi dilemmájáról

A szocialista társadalom fejlődéséhez nemcsak a termelőerők s az egy főre jutó nemzeti jövedelem szintjének emelésére, hanem a társadalmi viszonyok állandó fejlesztésére is szükség van. Korántsem elég a tudat hozzáigazítása a léthez, hanem mindenekelőtt a létet kell fejleszteni és formálni. Sem a dogmatikus voluntarizmus, sem a pedagógiai illuzionizmus nem konfrontálható az európai szocialista országok gyakorlatával. Ma még a mindennapi élet — legalábbis hosszabb időszakban — hatásosabb „nevelő“ a legjobb tanárnál.

Az intézményesült társadalmi viszonyoknak s a mindennapi élet „kereteinek“ a tudatos formálásához viszont újra csak szükségesek azok a tudományok, amelyeknek sokszor csak azt a feladatát hangsúlyozzák ki, hogy az adott állapot fenn-

tartásához adjanak segítséget, a tömegek magatartásának és tevékenységének manipulációjához, a meglévő viszonyokhoz való alkalmazkodásához, vagyis az adott intézmények és formák stabilizációjához szolgáltsanak eszközöket. Azt is követelnünk kell tőlük, hogy a mindenkor adotthoz a tudományos analízis eszközeit felhasználva kritikusán viszonyuljanak, s minden meglévő, intézményesült társadalmi formát és jelenséget kérdésessé tegyenek, felvetve, hogy megfelelnek-e ezek a követelményeknek; valóban a haladást szolgálják-e vagy ellenkezőleg, már túlhaladottakká, konzervatívakká váltak, s így a haladás érdeke azt követeli, hogy újjal váltsák fel őket.

A társadalomtudománynak nálunk talán éppen ez a legfontosabb dilemmája: egyszerre kell meghaladnia azt az állapotot, amikor még primitív módon a propaganda módszereivel védelmezte az adott viszonyok fennmaradását, s azt, amikor megelégedett azok hibáinak ellenzékieskedő kritikájával, amikor tehát nem a meglévő állapotnak a szó igazi értelmében vett meghaladására törekedett, hanem egyszerűen a tagadásra.

Az ipari társadalom két típusa és a mai szociológia

Az elmúlt évtizedekben az ipari társadalom egymástól lényegében eltérő két típusa — a szocialista és a kapitalista típus — kialakulásának lehettünk tanúi. Nem véletlen, hogy ebből a tényből a marxizmus számára adódó problémák a legélesebben éppen az európai szocialista országokban jelentkeznek és fogalmazódnak meg, s ott is elsősorban azokban az országokban, amelyek a termelési erők szintje tekintetében közel állnak a nyugat-európai kapitalista ipari társadalmakhoz.

A szociológia számára a probléma részben abban áll, hogy feltárja azokat az azonos következményeket, amelyeket a tudományos-műszaki forradalom a kapitalista rendszerben egyaránt okoz, részben pedig annak a specifikumnak a tudományos módszerességű megmutatása, amely e két rendszer eltérő lényegéből fakad, és a társadalmi viszonyokban még azonos technikai bázison is lényegi, minőségi különbségeket hoz létre. Ez a megközelítés egyik leglényegesebb alkotóeleme a szociológia azon irányzatának, amelyet ma marxista szociológiának nevezünk, s amely egyaránt különbözik mind a dogmatikus álmarxista, mind a polgári felfogástól. Ez az elhatárolódás természetesen nem jelenti azt, mintha e keretek között minden tekintetben homogén irányzat volna kialakulóban.

Az eddigi vitákból és szociológiai munkákból egyértelműen tűnt ki az, hogy a marxista szociológián belül már ma is különböző irányzatok figyelhetők meg, és egyre inkább kérdésessé válik: vajon lehet-e minden tekintetben egységes marxista szociológiáról beszélni, és nem sokkal inkább arról van-e szó, hogy a szocialista országokban, így nálunk, Magyarországon is egymástól több vonatkozásban eltérő marxista szociológiai irányzatok alakultak ki, amelyek a megközelítés lényegi azonossága mellett egyre inkább felveszik sajátos iskolák jellegét. (A tárgy kiválasztás, az alkalmazott módszer és a tudományosan kibontott társadalomkép — ha lényegét illetően nem is — nagyon szembeötlő különbségeit is megfigyelhetjük.)

Mégis, ha a marxista szociológia nemzetközi fejlődését vizsgáljuk, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül ennek univerzális jellegét, amely mindenekelőtt erős antidogmatikus irányzatában jut kifejezésre és emellett nem utolsósorban éppen abban az összefüggésben, ami e tudományág fejlődése és a szocialista társadalom önbírálata között fennáll.

Az európai szocialista országokban kifejlődő marxista szociológiának három egymástól elkülönülő funkciója ismerhető fel: a társadalomelmélet, a társadalmi gyakorlat és a társadalmi önismeret szolgálata.

A marxizmus társadalomelmélete, a történelmi materializmus (amely egyidőben általános szociológiaként lépett fel), éppen úgy, mint a közgazdaságtudomány általános tudománya, a politikai gazdaságtan, még a szocialista társadalom létrejötte előtt fejlődött ki. Marx, Engels, de még Lenin sem tudták a megvalósult és kifejlett szocialista társadalom fejlődési törvényeit, létezésének lehetséges alternatíváit konkrét módon tanulmányozni, hiszen ez a társadalmi-gazdasági alakulat kifejlett formában még Lenin idejében sem létezett. A marxizmus klasszikusai az új társadalmi-gazdasági alakulat lényeges vonásaira csak azokból a fejlődési tendenciákból következtethettek, amelyek az emberiség „előtörténetének” tanulmányozása alapján voltak több-kevesebb pontossággal megállapíthatók. Ma viszont már a társadalmi fejlődésnek olyan korszakába érkeztünk el, amikor a szocialista társadalmi viszonyok *különbéle alternatívákban* több európai és ázsiai országban uralkodóvá váltak, köztük részben néhány olyanban, amely a szocialista társadalom létrehozásának időszakában viszonylag fejlett iparral rendelkezett, míg más részükben a szocializmus a legelmaradottabb agrár viszonyok közt jutott érvényre.

A társadalom szocialista (a termelőeszközök magántulajdonát tagadó) alternatíváinak napjainkban kibontakozó mérete és sokszínűsége ma már minden lehetőséget megad ahhoz, hogy a társadalomtudósok a konkrét társadalomvizsgálatokból megalapozott elméleti következtetéseket vonjanak le. Másképpen kifejezve: a szocialista termelési viszonyok kiépülése az országok egész sorában lehetőséget ad arra, hogy konfrontálható legyen a marxizmusnak a szocializmusról előzőleg kialakított prognosztikus elméleti álláspontja, és a szocializmusról alkotott képről lebontható legyen a különféle társadalmi okokból kialakult és dogmákba merevített illúziók hatására kialakult sokféle hamis felfogás.

A gyakorlat próbáján keresztül jutó elméleti következtetésekhöz azonban újra meg újra végig kell járni a tudományos gondolkodás útját az elmélettől a gyakorlatig (verifikáció) és a gyakorlattól az elméletig (általánosítás). A múltban ebben a szükségszerű mozgásban itt is, ott is szakadék jelentkezett, elsősorban azért, mert hiányoztak az elméleti általánosításhoz legközvetlenebbül szükséges társadalomkutatások, s itt nemcsak a szociológiai kutatások hiányára kell gondolnunk, hanem a közgazdaságtudományi és a legújabbkori történelmi vizsgálódások elhanyagolására is.

E tekintetben a magyarországi szociológiai tevékenység szerves összefüggésben más szocialista országokban folyó tudományos munkával, több fontos társadalomelméleti kérdésben eljutott a problémák első olyan szociológiai megfogalmazásáig, amely lehetővé tette részint különböző elméleti tételek szembesítését a valóság tényeivel, másrészt viszont módot adott a felvételek során szerzett empirikus ismeretek nagyobb mérvű általánosítására. E kérdések közé tartozik a szocialista társadalom struktúrájáról kialakult vita, amelynek a valósággal való konfrontálását nagymértékben elősegítették a Központi Statisztikai Hivatal struktúravizsgálatai is.*

Elméleti tevékenységgel összekapcsolt konkrét vizsgálatok folytak és fejeződtek

* Lásd *Társadalmi rétegződés Magyarországon. Statisztikai időszaki közlemények*. 1966. 11. — *Hegedűs András: A szocialista társadalom struktúrájáról*. Budapest, 1966. — *Hegedűs András—Márkus Mária: Ember, munka, közösség*. Budapest, 1966. — *Szántó Miklós: Életmód, művelődés, szabadidő*. Budapest, 1967.

be az elmúlt években az ember—munka viszony tárgykörében, továbbá a kultúr-szociológia több fontos vonatkozásában. Kibontakozóban van a szakigazgatás és a társadalom viszonyával összefüggő elméleti problémák megfogalmazása és a különböző alternatívák következményeinek gyakorlati kutatások segítségével való elemzése. Mindehhez szorosan hozzátartozik az az általános szociológiai tevékenység, amely a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutató Csoportjában a mindennapi élet struktúrájának kidolgozása végett folyik, és a társadalomelméleti kutatások számára fontos elméleti kiindulópontul szolgálhat.**

Szociológia és társadalmi gyakorlat

A szociológia a szocializmus elméletgazdagító szerepét csak akkor töltheti be, ha felül tud emelkedni a konkrét társadalomkutatások empirizmusán. A szocialista országokban s így Magyarországon is fellelhetők olyan szűk empirikus tendenciák, mint amelyhez hasonlóak — különösen az ötvenes években — eluralkodtak a nyugati szociológiában. Ezek látszólag a társadalmi gyakorlatot szolgálják, azonban legfeljebb csak a meglévő viszonyok fenntartásához s nem a társadalmi haladás-hoz adhatnak segítséget.

A polgári szociológia története is e tudomány rendkívül szoros kapcsolatát bizonyítja a társadalom és ezen belül különösen a gazdaság irányításának gyakorlatával. Ez ad alapot ahhoz a sok tekintetben leegyszerűsített felfogáshoz, amely a nyugati szakszociológiák jelentős részét „menedzser“-szociológiaként tartja számon.

Ennek a funkciónak a kifejeződésére szükség van a szocializmusban is, hiszen ebben a rendszerben különösen nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk annak, hogy a társadalomnak azok az intézményei, ahol a döntések megszületnek, minden olyan szükséges információval rendelkezzenek, amelyek lehetővé teszik a hatás előrelátását és ily módon a számba jöhető esetek közül a legkedvezőbb variáns kiválasztását. Ez ma már aligha vitatott, és egyre inkább kezd korszerűtlen jelenség lenni a „megérzései“ alapján határozó vezető.

De még ez az új típusú korszerű tevékenység is, ami a vezetési színvonal nagyon jelentős növekedését ígéri, könnyen bürokratikussá válhat, ha nincs mögötte színvonalas elméleti munka. Ilyen alapon bírálta joggal Mills a „survey“-gyakorlatot folytató amerikai szakszociológiákat, és ez az aggodalom vetődött fel Baumann lengyel szociológus egyik legutóbbi írásában, amikor országának szociológiáját elmélettől elszakadó menedzser-szociológiának nevezte.

Annak, aki követeli a szociológia nyújtotta gyakorlati segítséget, igényelnie kell nemcsak a konkrét szociológiai kutatásokat, hanem az ezt megalapozó elméleti tevékenységet is.

Az elmúlt években Magyarországon viszonylag gyorsan bontakozott ki a szociológia társadalmi gyakorlatot segítő szerepe, s ezt mindenekelőtt két, a szociológián kívülálló társadalmi tényező hozta létre: a) az új gazdálkodási rendszer kidolgozása és bevezetésének megkezdése, ami egészen új módon vetette fel a szociológia szerepét; b) a gazdasági vezetés színvonalának jelentős emelkedése, ami miatt ma már egyre szélesebb igény mutatkozik a szociológia nyújtotta ismeretekre.

Egyre gyakoribbakká válnak a társadalmi vezetést közvetlenül segítő, illetve a számára közvetlen szociológiai ismereteket vagy információkat szerző vizsgálá-

** Lásd például Heller Ágnes: *Társadalmi szerep és előítélet*. Budapest, 1966. — *A mindennapi élet szerkezete*. *Filozófiai Szemle*, 1966. 4.

latok (amit leegyszerűsítve „szociotechnikai“ tevékenységnek nevezhetünk).^{*} Ez a tevékenység részben úgy megy végbe, hogy a vállalatok különböző kutató intézményeket — köztük elsősorban a Szociológiai Kutató Csoportot — kéri fel a vizsgálat elvégzésére, részben pedig úgy, hogy különböző szociológusok szakmai irányítása mellett maguk az érintett intézmények végzik el a szükségessé váló vizsgálatokat.

A szociológia a társadalom önismeretének szolgálatában

Az európai szocialista társadalmak — ahogy már eddig is igyekeztem hangsúlyozni — elérkeztek fejlődésüknek abba a szakaszába, amikor előrehaladásuk egyik alapkérdésévé a reális s a tudományosan megalapozott önismeret vált. A szocialista társadalmi rendszer alapvető feladatai korántsem korlátozódnak az anyagi javakban jelentkező szükségletek maximális kielégítésére, hanem emellett eleven igényként él a társadalmi viszonyok sokoldalú humanizálása is, aminek a partikuláris szemléletet meghaladó látásmód kialakulása az egyik legfontosabb előfeltétele.

A valóságnak megfelelő, a partikularitás rabságából kiszabaduló társadalomkép természetesen nemcsak az általános társadalmi fejlődés jelentős előfeltétele, hanem közvetlenül minden egyes ember számára is nagy fontosságú. A szocializmusban az egyén és a társadalom viszonya enélkül aligha alakulhat harmonikusan, és nem mehet végbe a társadalmi viszonyok humanizációjának sokoldalú folyamata sem.

A szocialista viszonyok objektíve ugyan lehetőséget adnak az egyén és a társadalom viszonyának harmonikus formálására és az osztálytársadalmakat jellemző elidegenedett társadalmi viszonyok felszámolására, ez azonban ma még korántsem jelent megvalósult állapotot. A szocializmusban sok olyan, részben objektív, részben szubjektív körülmény marad még fenn, ami fenntartja az elidegenedett állapotot és hátráltatja a humanizációs folyamatot, és ami sok szempontból zavart visz az egyén és a társadalom viszonyába. Ezek ilyen vagy olyan módon ugyan, de végső soron mindig konfliktusforrásként jelennek meg. Mindezt a problémát csak bonyolítja az, hogy a szocialista társadalomról a partikuláris érdekek és a sok más tényező (például előítéletek) kialakította hamis elképzelések egész rendszere él, amelyeknek az egyének rabjaivá válnak.

Az egyén és a társadalom viszonyának harmonikus alakulása többek közt azt is megköveteli, hogy a társadalom tagjai tudatában legyenek azoknak az erőknek, amelyek megszabják a történelmi események menetét és ezzel nagyon sokszor az egyéni sorsokat is. Ez az előfeltétele annak, hogy a társadalmi eseményekben ne vak erők játékanak eredményét lássák, hogy ne fetisizálják az egyes személyek szerepét („hamis perszonifikáció“).

A szocialista társadalmi viszonyok önmagukban — sok ok következtében is — nem adnak védeltséget az olyan felfogás ellen, ami az egyéni sorsot „külső erőkkel“ vagy „véletlennel“ magyarázza, sőt ezt nem is minden esetben tekinthetjük egyszerűen hamis tudatnak. Hosszú ideig éltek olyan illúziók, hogy a munkásosztály hatalma mint a megvalósult szocialista társadalom állami szervezete nem különülhet el az egyes dolgozóktól, és nem adhat alapot hamis perszonifikációra. Most már általánosan elismert, hogy ezek az illúziók a társadalmi fejlődést gátló erőként léphetnek fel. A szocialista társadalom igazgatása bonyolult gépezet

^{*} Lásd Nemes Ferenc és Szelényi Iván: *Lakóviszonyok és lakásigények a Jó-zsefvárosban*. Alföld, 1967. 1–2. — Szesztay András: *Egyetem után*. Valóság, 1967. 1.

működését követeli meg, s ez még akkor is, ha állandó és eredményes harcot vívunk a bürokrácia ellen, amely e gépezetét a szükségesnél is bonyolultabbá és a dolgozóktól elidegenedettebbé teszi, ha mindent elkövetünk is a széles társadalmi ellenőrzés, a közéleti demokratizmus megvalósításáért, a „mechanizmus“ akkor is nehezen áttekinthető marad, és ez már egymagában is forrása mind a hamis társadalomkép különböző formái kialakulásának, mind az elidegenedésnek.*

A magyarországi szociológiai kutatás fontos feladatául tekintettük és tekintjük: a fellépést a különböző hibás elképzelésekkel szemben (dogmatikus illúziók, partikuláris szemlélet). A szociológiai publikációk már eddig sok fontos társadalmi kérdésben is segítették a tisztánlátást. (Ilyenek voltak többek között a következők: különféle előítéletek fennmaradása; az új városi lakótelepek társadalmi problémái; a „munkás“ és a „paraszti jelleg“ megkülönböztetése a termelőszövetkezeti dolgozóknál; művészeti ízlés és a művészetek funkciói a szocialista társadalomban; az egyetemet végzett fiatalok beilleszkedése a társadalomba; a jogi — amit már a statisztikai adatokból eddig is láttunk — és a tényleges válások eltérése.

A szociológia intézményi kereteiről

A szociológia fejlődését nagymértékben meggyorsítja, ha e tudományág sajátosságainak megfelelő intézményi-szervezeti keretek idejekorán lehetővé teszik eredményes funkcionáló alkotó műhelyek kialakulását.

Ebből a szempontból nagy jelentőségű az, hogy 1963 elején a Magyar Tudományos Akadémia Elnökségének a határozata alapján önálló Szociológiai Kutató Csoport alakult azzal a feladattal, hogy elméleti-metodológiai központja legyen az országban folyó szociológiai kutatásoknak. Az elgondolás az volt, s ez a jelenlegi tapasztalat alapján nem is szorul módosításra, hogy különböző tudományos kutató-és tervezőintézetek a szociológia szükségszerű szakosodásának megfelelően saját intézményi kereteikben fejlesszék ki a maguk szakszociológiai tevékenységét (például a Művelődésügyi Minisztérium Népművelési Intézete a kultúrszociológiát, a Budapesti Várostervező Intézet a városzociológiát, a Jogtudományi Intézet a jogszociológiát), s mindennek metodológiai és koordinációs központjává az Akadémia Szociológiai Kutató Csoportja váljék. Ez az elgondolás ma már a megvalósulás stádiumában van s többé-kevésbé kialakultak a különböző szakszociológiai alkotó műhelyei.

Ilyen körülmények között megérett a lehetősége és a szükségszerűsége is annak, hogy az 1968-as évben megalakuljon a Magyar Szociológiai Társaság, és önálló szociológiai folyóirat induljon.

Az intézmények és szervezetek azonban bármennyire fontosak legyenek is, csak a tudományos fejlődés keretétől szolgálnak. A szociológia fejlődése országunkban mindenekelőtt azoknak a „kiművelt emberfők“-nek számától és tudásuk szintjétől függ, akik ennek a tudománynak művelését életcéljuknak tekintik, s emellett attól, hogy tovább fejlődjék és egyértelműen meghonosodjék az az alkotó jellegű és egészséges vitaszellem, amelynek kibontakozásáról az utolsó években sok tény tanúskodik, s ami a legfontosabb előfeltétele a valóban eredményes társadalomtudomány — s ezen belül a szociológiai — tevékenységnek.

Részletek egy nagyobb tanulmányból.

* Lásd Hegedűs András: *Bürokratikus viszony és szocializmus. Kortárs*, 1966. 8. — *Gazdasági irányítás és társadalmi függőség. Közgazdasági Szemle*, 1966. 7—8. — *A tudományos kutatás szakigazgatásáról. Magyar Tudomány*, 1967. 8.